

Dr. Horváth Gyöngyi

AZ IGAZSÁGÜGYI SZAKÉRTŐI TEVÉKENYSÉG EGYES KÉRDÉSEI
A SZERZŐI ÉS SZOMSZÉDOS JOGOK, VALAMINT
AZ IPARJOGVÉDELEM TERÜLETÉN

A szerzői és szomszédos jogok, valamint az iparjogvédelem területén felmerülő jogviták során igénybe vehető szakértők körének, a szakértői tevékenység mibenlétének vizsgálata aktualitását az adja, hogy a korábbi szabályozás alapján kialakult rendszer átalakítása során az új, a szakértői tevékenységet szabályozó 2005. évi LXVII. törvény¹ (a továbbiakban: Szaktv.) rendelkezéseinek érvényre juttatására kiadott rendeletek végrehajtásakor számos olyan elméleti és gyakorlati kérdés került napvilágra, amelynek megoldása csak ismételt jogalkotással lehetséges, ez jelenleg van folyamatban. Reményeink szerint az előkészítés alatt álló módosítások megoldják majd azokat, a szerzői jogi és iparjogvédelmi szakértés területén meglévő szervezeti és eljárási kérdéseket, amelyeket az alábbiakban lehet összefoglalni.

A Szaktv. megalkotásával a jogalkotó e tevékenység szabályozásának átfogó reformjára vállalkozott azzal a szándékkal, hogy a törvény végrehajtásának figyelemmel kísérésével folyamatosan vizsgálja az egyes rendelkezések hatályosulását, szabályainak érvényesülését, és szükség esetén dönt a változtatás irányáról.

Ahhoz azonban, hogy megfelelően meg tudjuk határozni ezt az irányt, röviden ismertetni kell, honnan is indult, hogyan működött az a rendszer, melynek keretei közé e területek szakértőit – ideértve a Szaktv. által meghatározott szervek működését is – illeszteni kell.

Köztudott, hogy az elmúlt tizenöt évben a társadalmi, technikai változások folytán átalakult, felértékelődött a szakértők szerepe az igazságszolgáltatásban. Egyre több az olyan büntető- vagy polgári eljárás, amelyben szakértőt kell igénybe venni, mivel a bíróság az ügy eldöntése szempontjából releváns tényeket kellő szakértelem hiányában nem tudja értékelni. Az igazságszolgáltatási reform eddigi lépései azonban nagyon kis területen és áttételesen érintették az igazságügyi szakértők működését, holott a bírósági eljárások ésszerű időn belül történő befejezése és hatékonysága megkívánja, hogy az igazságszolgáltatásban felkészült és megfelelően díjazott szakértők működjenek. Olyan szakértők, akik képesek határidőn belül színvonalas szakvélemény készítésére úgy, hogy ezzel érdemben segítsék a jogviták eldöntését.

Az igazságügyi szakértők jelenlegi helyzetének feltérképezését és értékelését, valamint a tevékenységükre vonatkozó jogi szabályozás felülvizsgálatát követően a terület olyan törvé-

¹ Az igazságügyi szakértői tevékenységről szóló 2005. évi törvényt az Országgyűlés 2005. május 23-i ülésnapján fogadta el. A törvény végrehajtására eddig hat IRM és a gyakorlati idő igazolásának rendjéről hét tárcarendelet került kiadásra.

nyi szintű rendezésére volt szükség, amely megszünteti a szabályozás széttagoltságát és el-lentmondásait. Ennek egyik lényeges eleme volt az, hogy a Szaktv. keretei között a jogalkotó definiálni próbálta, mi is az igazságügyi szakértői tevékenység. E meghatározásnak ugyanis fontos szerepe volt abban, hogy később, a szakterületek meghatározásakor megpróbálja el-különíteni a szakkérdéseket a tisztán jogkérdésektől, melyek esetében szakértő kirendelésé-re hatályos jogunk alapján nincs lehetőség.

Az eljárásjogi jogszabályok értelmében a szakértő olyan bizonyítási eszköz, amely a bírósá-g hiányzó szakértelmét pótolja valamely bizonyítandó tény meghatározásához vagy érté-keeléséhez. A szakértő feladata, hogy a tudomány és a műszaki fejlődés eredményeinek fel-használásával készített szakvéleményével segítse a tényállás megállapítását és a szakkérdés eldöntését. Szakértőnek nevezzük tehát azt a személyt, aki a bíróság hiányzó szakismeretét kiegészítve lehetővé teszi a per eldöntése szempontjából jelenős tények megismerését vagy az észlelt tények megfelelő értékelését.² Szakértő e meghatározás alapján tehát bárki lehet, aki a bíróság hiányzó szakismeretének pótlására képes, és az adott eljárásból a törvényben meghatározott okok miatt nincs kizárva.

Ahhoz tehát, hogy valaki szakértő legyen, kizárólag az szükséges, hogy megfelelő szak-tudással rendelkezzen. Az a kérdés, hogy szaktudását honnan szerezte, a kirendelés szem-pontjából közömbös, a kirendelő hatóság felelőssége és egyben mérlegelési jogköre, hogy a megfelelő szakértelemmel rendelkező személyt vagy intézményt rendelje ki a szakvélemény elkészítésére. Ennek az általános szabálynak nem mond ellent az, hogy a Szaktv. kirendelési sorrendet³ állít fel az igénybe vehető szakértők között.

A kirendelő hatóság a szakvélemény elkészítésére elsősorban igazságügyi szakértőt, név-jegyzékbe vett gazdasági társaság vagy intézmény szakértő tagját alkalmazhatja, mert igaz-ságügyi szakértői tevékenységet – kivéve, ha az adott szakterületen a fent említett szakértői kör nem áll rendelkezésre, vagy külön jogszabály alapján a szakkérdésben kizárólag meg-határozott szerv adhat szakvéleményt – az erre feljogosított természetes személy, gazdasági társaság vagy e célra létesített igazságügyi szakértői intézmény végezhet. Igazságügyi szak-értő hiányában a szakértői feladat ellátására megfelelő szakértelemmel rendelkező termé-szetes személy, illetve jogszabályban meghatározott szervezet is kirendelhető (eseti szakér-

² Szaktv. 1. § (1) Az igazságügyi szakértő feladata, hogy a bíróság, az ügyészség, a rendőrség és a jogszabályban meg-határozott más hatóság (továbbiakban együtt: hatóság) kirendelése vagy megbízás alapján, a tudomány és a műszaki fejlődés eredményeinek felhasználásával készített szakvéleménnyel segítse a tényállás megállapítását, a szakkérdés el-döntését.

(2) Az igazságügyi szakértő a tevékenységét e törvény és más jogszabályok rendelkezései, valamint a tevékenységére irányadó szakmai szabályok és esküjének megtartásával, legjobb tudása szerint köteles végezni.

³ Szaktv. 2. § (1) Igazságügyi szakértői tevékenységet az erre feljogosított

a) természetes személy (a továbbiakban: igazságügyi szakértő),

b) cégjegyzékbe bejegyzett gazdasági társaság (a továbbiakban: társaság),

c) e célra létesített igazságügyi szakértői intézmény,

d) külön jogszabályban feljogosított állami szerv, intézmény, szervezet (a továbbiakban együtt: szervezet) és

e) kivételesen eseti szakértő végezhet.

tő). A jogalkotó természetesen arra törekedett, hogy minél tágabbra tudja vonni azt a kört, mely alapján névjegyzékbe vett igazságügyi szakértő vagy gazdasági társaság kirendelésére lehetőség nyílik, és eseti szakértő igénybevételére a gyakorlatban valóban csak szűk körben kerüljön sor.

A Szaktv. alapján tehát szakértői tevékenységet egyéni szakértőként, intézményi vagy jogszabályi felhatalmazáson alapuló szervezet keretében, továbbá gazdasági formában és ún. szakértői testület keretében lehet végezni.

A névjegyzékbe vett igazságügyi szakértők

Jelenleg az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium összesen 4374 igazságügyi szakértő adatait 1496 régi és 260 új szakterületen tartja nyilván.⁴

A nyilvántartás adatai alapján egy szakértőre átlagosan két szakterület jut, azaz az igazságügyi szakértők általában egynél több szakterületre kérik a bejegyzésüket. A névjegyzékbe történő felvétel ideje szempontjából jelentős eltérések tapasztalhatók, megtalálhatók az 1980 előtt felvételt nyert és a Szaktv. hatályba lépését követően bejegyzett szakértők is.⁵ Az igazságügyi szakértők iskolai végzettség szerinti összetételét vizsgálva az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium adatai szerint a túlnyomó többség valamilyen (főiskolai, illetve egyetemi) diplomával rendelkezik. Mind az igazságügyi szakértők alapsokaságára vonatkozó igazságügyi minisztériumi adatbázisban, mind pedig egy korábbi kérdőíves kutatásunk eredményei által megalapozott vizsgálati mintában gyakorlatilag kis hányad rendelkezik csupán középfokú végzettséggel.⁶

Az igazságügyi szakértőkkel kapcsolatos feladatokat a megyei bíróságok végezték, ők intézték az igazságügyi szakértői névjegyzékbe történő felvételt, és ők vezették az igazságügyi szakértők nyilvántartását is. Az Igazságügyi Minisztérium 1993-ban vette át a megyei bíróságok által vezetett nyilvántartást, annak addig kialakult, bíróságonként eltérő és szerteágazó rendszerével együtt.

A szakterületi nyilvántartás 1993 óta a kor kihívásainak megfelelően folyamatosan bővítésre került, ugyanakkor a mai napig szerepelnek benne olyan területek, amelyeket a tudományos fejlődés már túlhaladott. Ugyancsak problémaként merült fel, hogy a szakterületek megnevezése a kirendelő szervek számára nem egyértelmű, és a szakterületek között átfé-

⁴ 2007. május 3-i adat. A Szaktv. hatálybalépése előtt kb. 4600 szakértő szerepelt a névjegyzékben, az azóta lefolytatott felülvizsgálati és névjegyzékbe vételi eljárások eredményeként számuk mintegy 200 fővel csökkent.

⁵ Vizsgálati adataink alapján az Igazságügyi Minisztérium hivatalos névjegyzékében szereplő igazságügyi szakértőknek kb. hatoda (16,8 százalék) 1980 előtt nyert bejegyzést, negyede (24,6 százalék) pedig az 1980-as években. Az igazságügyi szakértők közel 3/5-ét (58,5 százalék) 1990-t követően jegyezték be a nyilvántartásba.

⁶ A minisztérium adatai szerint a felsőfokú végzettséggel rendelkező szakértők 28 százaléka főiskolai, míg 72 százaléka egyetemi diplomával rendelkezik. A névjegyzék tanúsága szerint az igazságügyi szakértőknek ötöde rendelkezik valamilyen doktori fokozattal, ugyanakkor figyelemre méltó, hogy az igazságügyi szakértőknek az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium átfogó adatbázisa szerint csupán 5,3 százaléka rendelkezik valamilyen tényleges [kandidátusi (CSc), illetve azzal egyenértékű PhD, valamint „tudományok doktora” (DSc)] tudományos fokozattal.

dések voltak. Ezek az ellentmondások és az igazságügyi szakértői törvény elfogadásával az új rendszer kialakítása tette szükségessé azt, hogy a nyilvántartásban szereplő szakterületek felülvizsgálatra kerüljenek, és a szakterületek besorolásán túl a szakterületekhez kapcsolódó képesítési és egyéb szakmai feltételeket is – a magyar jogtörténetben egyedülálló módon – jogszabály határozza meg. Ennek az a célja, hogy az egyes szakmák kiemelkedő szakismerettel rendelkező tagjai szerepeljenek a szakértői névjegyzékben, és a felvétel jogszabályban rögzített, egységes szempontrendszer alapján történjen.

A jogi szabályozás megalkotásának további indoka, hogy a tevékenység gyakorlásához kötött névjegyzékbe vételi eljárás 2005. november 1-je óta hatósági eljárássá vált, ezért olyan szabályozási rendszer kialakítása vagy fenntartása, amely a döntéshozót korlátlan mérlegelési jogkörrel ruhazza fel, a továbbiakban már nem volt lehetséges. A méltányossági eljárás pedig nem képezheti egy tevékenység gyakorlásának alapját. Az igazságügyi szakértői szakterületek, valamint a képesítési és egyéb szakmai feltételek a szakmai felügyeletet gyakorló minisztériummal együtt kerülnek kialakításra.

A névjegyzékbe vételi eljárás kialakításának egyik elemeként az igazságügyi szakértői szakterületek meghatározására az igazságügyi szakértői szakterületekről, valamint az azokhoz kapcsolódó képesítési és egyéb szakmai feltételekről szóló 9/2006. (II. 27.) IM rendelet (a továbbiakban: szakterületi rendelet) került kiadásra. A névjegyzékek egységes szerkezetbe foglalásának eredményeként jött létre az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium honlapján is elérhető jelenlegi szakterületi lista és igazságügyi szakértői névjegyzék.

A szakterület meghatározásának azért van jelentősége, mert a szakértővé válás normatívá tételével a névjegyzékbe vétel egyik elemeként lett meghatározva az, hogy a jegyzékbe a kérelmező csak akkor nyer felvételt, ha a külön jogszabályban meghatározott szakterületnek megfelelő képzettséggel és gyakorlati idővel rendelkezik.⁷ Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy ha a szakterületi rendelet az adott területet nem nevesíti, e körben igazságügyi szakértői névjegyzékbe vételére nem kerülhet sor. A már bejegyzett szakértő tekintetében pedig a Szaktv. átmeneti szabályai úgy rendelkeznek, hogy 2008. január 1-jéig meg kell történnie a bejegyzési feltételek átvizsgálásának, vagyis az ellenőrzésnek, hogy a szakértő rendelkezik-e

⁷ Szaktv. 3.§ (3) Igazságügyi szakértő az lehet, aki

a) büntetlen előéletű és nem áll foglalkozástól eltiltás mellékbüntetés hatálya alatt,

b) az egyes szakterületekre meghatározott, az adott szakterületnek megfelelő képesítéssel és a képesítés megszerzésétől számított, legalább ötéves szakirányú szakmai gyakorlattal rendelkezik,

c) a szakterületén működő szakmai kamara tagja, ha a tevékenység folytatásához a kötelező kamarai tagságot jogszabály előírja,

d) kötelezettséget vállal arra, hogy a hatósági kirendelésnek – a jogszabályban meghatározott eseteket kivéve – eleget tesz,

e) a külön jogszabály szerinti jogi vizsgát letette, és

f) tagja a lakóhelye szerint illetékes területi kamarának.

(4) Az igazságügyi szakértői tevékenység folytatásának a (3) bekezdés b) pontjában meghatározott feltételeit, így különösen az igazságügyi szakértők szakterületének besorolását és a szakterületekhez kapcsolódó képesítési és egyéb szakmai feltételeket az igazságügyért felelős miniszter (a továbbiakban: miniszter) – a szakterület ágazati irányításáért felelős miniszterrel egyetértésben – rendeletben határozza meg.

azokkal a feltételekkel, amelyek a névjegyzékbe történő felvételhez szükségesek.⁸ Ebben az esetben is érvényes azonban az, hogy ha a korábbi szakterületén a rendelet újból nem határozott meg szakterületet, az igazságügyi szakértő a névjegyzékből törlésre kerül.

Jelenleg a világhálón is elérhető szakterületi listára a szerzői és szomszédos jogi, valamint az iparjogvédelmi területen a fent említett szabályozási hiányosságok miatt a legkülönbélebb elnevezéssel kerültek fel a szakértők, melyek között mind az elnevezés, mind a tevékenységi kör tekintetében jelentős átfedések voltak és vannak, egyes elnevezések pedig nem is értelmezhetőek egyértelműen a kirendelő és a szakértőt igénybe vevő más szervek és személyek részére. Az iparjogvédelem mint összefoglaló kategória részét képezte például a szabadalom, a védjegy, az újítás önálló szakterületként, de magában foglalta az olyan területeket is, mint a díjpercek hasznosítása vagy a tisztességtelen piaci magatartás. E körbe tartozott és tartozik a hang- és képhordozók eredetiségvizsgálata is. Emellett önálló területként lett kijelölve a videó, a film a mágneses kép- és adatrögzítés, mindez kiegészülve a számítógépes képfeldolgozással, amelyek viszont a képzés és így a szaktudás, szakismeret tekintetében is teljesen eltérnek egymástól.

A Szaktv. végrehajtására kiadott szakterületi rendeletben jelenleg az iparjogvédelmi szakterület nem szerepel, a szerzői és szomszédos jogot érintő szakterületek meghatározása esetén az egyes jogutód területek kerültek csak meghatározásra azokban az esetekben, ahol a területhez megfelelő képzettséget lehetett rendelni (ilyen például a műsorszolgáltatással összefüggő elektronikus hírközlési tevékenység, a multimédia, a stúdiótechnikával összefüggő informatikai tevékenység, a mozgóképgyártás).

A szakterületeket meghatározó rendelet megjelenését követően szinte azonnal számos megkeresés érkezett az Igazságügyi és Rendészeti Minisztériumhoz, melyben kezdeményezték a rendelet olyan irányú módosítását, hogy az egészüljön ki iparjogvédelmi, valamint egyes szerzői jogi szakterületekkel, figyelemmel arra, hogy a hatóságok időszerű munkáját elsősorban e területeken működő egyéni szakértők tudják biztosítani.

Az e területeken működő Szerzői Jogi Szakértő Testület (SZJSZT), valamint az Iparjogvédelmi Szakértői Testület (ISZT) speciális feladata és jogköre folytán⁹ egyes gyakran felmerülő szakértői feladatok ellátására nincs felkészülve, és nem is kell, hogy a feladatai közé tartozzon. Az SZJSZT példának okáért kizárólag szerzői jogi jogvitás ügyekben felmerült szakkérdésekben adhat szakértői véleményt, ezért például indokolt, hogy a lefoglalt műpéldányok eredetiségének megállapítása vagy az okozott vagyoni hátrány megbecsülése kérdésében

⁸ Szaktv. 32. § (1) A miniszter 2008. január 1-jéig
a) felülvizsgálja a névjegyzékben szereplő igazságügyi szakértők névjegyzékbe vétele feltételeinek fennállását,
b) módosítja az igazságügyi szakértők szakterületét az erre vonatkozó rendeletnek megfelelően.

⁹ Szerzői jogi jogvitás ügyben felmerülő szakkérdésekben a bíróságok és más hatóságok szakvéleményt kérhetnek a Magyar Szabadalmi Hivatal mellett működő szakértő testülettől. A testület az Sztj. 101.§ -ának (1) és (3) bekezdésében megjelölt ügyekben jár el. Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület az Szt. 115/M. §-ának (1) és (2) bekezdésében megjelölt ügyekben szakértői véleményt ad bírósági vagy hatósági megkeresés vagy megbízás alapján.

igazságügyi szakértők járjanak el. Ez elsősorban a büntetőeljárás során a tényállás megállapításához is szükséges szakkérdésekben történő szakvélemények készítését jelenti.¹⁰

Az igazságügyi szakértői szakterületeket meghatározó rendelet jelenlegi szabályozási rendszere azonban arra épül, hogy a jogszabály nem jogterületenként, hanem szakterületenként nevesíti az igazságügyi szakértői tevékenységi köröket. Így önmagában az, hogy az iparjogvédelem vagy a szerzői jog területén önálló igazságügyi szakértők eljárása is szükséges, nem elegendő ahhoz, hogy ilyen megnevezéssel önálló szakterületként megalapításra kerüljön. Ahhoz, hogy a szakterületi rendelet e kérdéskör kapcsán módosításra kerülhessen, további pontosításra van szükség annak eldöntéséhez, hogy valójában milyen szakkérdések megválaszolását várják az eljáró hatóságok, és e kérdéseket lefedik-e a hatályos rendeletben jelenleg meghatározott szakterületek, hol jelentkeznek átfedések a szakterületek között.

Az iparjogvédelmi és a szerzői jogi területekkel kapcsolatban tehát pontosítani kell a szakterület megnevezését, és természetesen meg kell jelölni azokat az akkreditált szakképzéseket is, ahol az ehhez szükséges szaktudás megszerzhető. A rendeletnek ugyanis alapvető eleme a képzés megjelölése, enélkül ugyanis ismét csak a mérlegelésre hagyatkozhatna a névjegyzék vezetője annak eldöntésekor, hogy rendelkezik-e a szakértő a megfelelő szaktudással ahhoz, hogy a névjegyzékbe kerülhessen. A fent említett feltételek hiánya esetén nem kerülhet sor a rendelet módosítására.

Hangsúlyozva a tényt, hogy az igazságügyi szakértőnek nem jogi, hanem speciális szakmai kérdésben kell szakvéleményt adnia (hiszen a jogi kérdés eldöntése a bíróság feladata), a szellemi tulajdon-jogokat lefedő jogterületek között a következők szerint különbséget is lehet tenni.

Míg az iparjogvédelem területén – a szakkérdés jellegére és a meglévő képzési rendszerre figyelemmel – lehetséges egy szakterületi kategóriát megállapítani, a szerzői és szomszédos jogi ügyek esetén továbbra is csak az a megoldás látszik megvalósíthatónak, hogy az egyes területekhez kapcsolódóan külön-külön kell megpróbálni a szabályozó szakterületeket meghatározni.

Az érintettekkel folytatott egyeztetés jelenlegi eredményeként lehetőség nyílik arra, hogy az iparjogvédelmi ügyekben eljáró igazságügyi szakértők tevékenységének szabályozására egy összefoglaló kategóriaként megjelenítésre kerüljön e szakterület annak érdekében, hogy továbbra is biztosított legyen az ilyen tárgyú perekben elengedhetetlenül szükséges, különleges szakértelem igénybevétele.¹¹ E tevékenységet szabályozni kell továbbá abból a célból

¹⁰ A 329. §-ban és a 329/A–D §-ban található szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése, szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok védelmét biztosító műszaki intézkedés kijátszása, továbbá jogkezelési adat meghamisítása vagy iparjogvédelmi jogok megsértése.

¹¹ Tény azonban, hogy büntetőeljárások során a hatóság jogismeret hiányában eddig sokszor kirendelt igazságügyi szakértőt, akinek legtöbbször nemcsak az volt a feladata, hogy például az eredetiségről nyilatkozzon, hanem a szakértői vizsgálat részét képezte a szerzői jogi és iparjogvédelmi vonatkozások bemutatása is, ami álláspontunk szerint túlereszkeszdi az igazságügyi szakértőnek a büntetőeljárásban betöltött szerepén és jogosultságán.

is, hogy a korábban hatályos rendelkezések alapján szakértői engedélyt szerzett – az iparjogvédelem területén működő és ugyanazon feltételekkel névjegyzékbe került – szakértők működésüket a jövőben is folytathassák.¹²

Erre figyelemmel a szakterületi rendelet az iparjogvédelmi területhez kapcsolódóan egy új szakterülettel egészülhetne ki: műszaki alkotások, növényfajták és árujelzők védelme megnevezéssel. E szakterületen a bejegyzéshez – a tervezet szerint – egyetemi vagy főiskolai alapképzésben szerzett végzettség és felsőfokú iparjogvédelmi szakképesítés szükséges majd. A felsőfokú iparjogvédelmi szakképesítésre vonatkozó szabályokat külön jogszabály tartalmazza.¹³

Emellett a jogalkotó előírná a legalább ötéves szakmai gyakorlat meglétét. A jelenlegi ágazati felügyeleti struktúrában ez az új szakterület a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium szakmai felügyelete alá tartozik, ezért a Szaktv. alapján megkövetelt gyakorlati idő igazolásának rendjét¹⁴ e tárcának kell szabályoznia.¹⁵

Ennél összetettebb kérdés a szerzői és szomszédos jogi területekhez kapcsolódó szakkérdések meghatározása, részben azért, mert több részterületet is magában foglal, így a hozzá kapcsolódó területek szakfelügyelete is több szaktárcához tartozik, valamint e kérdéskör tekintetében a legnehezebb elkülöníteni a jogi kérdéseket a technikai kérdésektől. A legszemléletesebb példa erre a hangfelvételekkel kapcsolatos szakterület, amely a jelenlegi meghatározás szerint magában foglalhatja a zeneművekkel kapcsolatos szerzői jogi kérdéseket, de kiterjedhet a hangtechnikai szakkérdésekre (beszédhang-összehasonlítás, hangazonosítás), ideértve az akusztikai vizsgálatokat is.

A szakterületi rendelet hatálybalépésekor a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma a szakterületek megállapításakor a jelenlegi névjegyzékben még szereplő videó, film és televízió szakterületek helyett a mozgóképgyártás és televíziós műsorkészítés elnevezésre tett javaslatot, jelenleg e területekre lehet névjegyzékbe-vételi kérelmet benyújtani. A műsor-szolgáltatással összefüggő elektronikus hírközlési tevékenység, a stúdiótechnika és a multimédiával összefüggő tevékenység, valamint a számítástechnikai adatbázisok, szoftverek

¹² Az Országos Találmányi Hivatal elnökének 7/1982. (SZ.K. 6.) számú utasítása rendelkezett az iparjogvédelmi szakértői működésről. Az utasítás alapján a hivatal az iparjogvédelem szakterületre szakértői tevékenység végzésére jogosító engedélyt adott ki annak, aki felsőfokú iskolai végzettséggel és felsőfokú iparjogvédelmi szakképesítéssel, továbbá a szakképesítés megszerzését követően legalább ötéves iparjogvédelmi szakmai gyakorlattal rendelkezett.

¹³ Az iparjogvédelmi szakképesítésről szóló 78/1995. (XII. 29.) IKM rendelet szabályozza a hivatkozott szakképesítést.

¹⁴ A Szaktv. 3. § (4) bekezdése szerint az igazságügyi szakértői tevékenység folytatásának a (3) bekezdés b) pontjában meghatározott feltételeit, így különösen az igazságügyi szakértők szakterületének besorolását és a szakterületekhez kapcsolódó képesítési és egyéb szakmai feltételeket az igazságügyért felelős miniszter (a továbbiakban: miniszter) – a szakterület ágazati irányításáért felelős miniszterrel egyetértésben – rendeletben határozza meg.

¹⁵ 2006 szeptemberében a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium kiadta a közlekedési és ipari területeken végzett igazságügyi szakértői tevékenység folytatásához szükséges szakmai gyakorlat szakirányú jellege igazolásának rendjéről és eljárási szabályairól szóló rendeletet, amelyben kijelölésre kerültek azok a hatóságok, melyek az egyes szakterületek esetében jogosultak kiadni a tevékenység folytatásához szükséges hatósági bizonyítványt. E rendelet keretében lehet majd szabályozni az iparjogvédelemhez kapcsolódó szakterület esetén a gyakorlati idő igazolásában közreműködő szervezetek, valamint a kérelem elbírálásához szükséges egyéb feltételeket.

vizsgálatára külön-külön szakterületként jegyezhető be igazságügyi szakértő.¹⁶ E területek a korábbi Informatikai és Hírközlési Minisztérium szakfelügyelete alá tartoztak. Jelenleg a névjegyzékben a médiához kapcsolódó szakterületeken is vannak bejegyzett szakértők, azonban ez a terület nincs megjelenítve a szakterületi rendeletben.

A kormányzati struktúra átalakítása a fent említett szakterületek esetében tárcák közötti feladatátcsoportosítás miatt az ágazati irányítás jogosultjának megváltozását is jelentette, mivel a hivatkozott két minisztérium önállósága megszűnt, a feladatot átvevő Gazdasági és Közlekedési Minisztérium, valamint az Oktatási és Kulturális Minisztérium pedig jelezte a szakterületek módosítására vonatkozó igényét, ami a meglévő területek bővítésére irányul. A kormányzati feladatmegosztást meghatározó új kormányrendeletek alapján¹⁷ az audiovizuális területet, valamint a digitális műsorterjesztéssel és a digitális médiával összefüggő feladatokat a jövőben a Miniszterelnöki Hivatal látja el, a tárca álláspontja szerint e területeken is indokolt önálló szakterületek alapítása, elsősorban gazdasági, továbbá tartalomszerkesztési és -előállítási kérdésekben. A szerzői és szomszédos jogok területéhez kapcsolódóan tehát a meglévő szakterületek mellett újabbak megjelenésével is számolni kell.

Szakkvélemény adására feljogosított egyéb szervek eljárása

A Szaktv. 2. § (1) bekezdésének *d*) pontja alapján a külön jogszabályban feljogosított állami szerv, intézmény vagy szervezet is adhat szakkvéleményt olyan szakkérdésben, melyre a jogalkotótól kijelölést kapott. A Szaktv. 31. § (4) bekezdésének *a*) és *b*) pontja értelmében a kormány rendeletben állapítja meg azokat a szakkérdéseket, amelyekre nézve jogszabályban rögzített feladatkörében eljárva kizárólag meghatározott szervezet adhat szakkvéleményt, illetve azokat a szervezeteket, amelyek meghatározott szakterületeken szakkvéleményt adhatnak.

A témánk szempontjából érintett szakterületek esetében nem merült fel annak szükségessége és indokoltsága, hogy valamely állami szerv vagy szervezet kizárólagos jogosítványokkal legyen felruházva, a gyakorlatban ugyanakkor előfordulhatnak olyan speciális szakkérdések (a kialakult definíció alapján ez szűkebb vizsgálati kör megjelölését jelenti, mint a szakterület) melyek esetében egyes szervezetek szakkvélemény adására fel lehetnek jogosítva.

Tapasztalataink szerint a szerzői és szomszédos jogi, valamint iparjogvédelmi kérdésekhez kapcsolódó szakértői vizsgálatok körében elsősorban a művek eredetiségével, a különböző termékek hamisításával kapcsolatos szakkérdések fordulnak elő a leggyakrabban. Ezen vizsgálati kérdések mentén próbáljuk feltérképezni azoknak a szervezeteknek a körét,

¹⁶ Az igazságügyi szakértői szakterületekről, valamint az azokhoz kapcsolódó képesítési és egyéb szakmai feltételekről szóló 9/2006. (II. 27.) IM rendelet 6. számú és 8. számú melléklete

¹⁷ A Miniszterelnöki Hivatalról, valamint a Miniszterelnöki Hivatalt vezető miniszter feladat- és hatásköréről szóló 160/2006. (VII. 28.) Korm. rendelet 2. §-ának *i*) pontja

amelyek speciális szakismeretük folytán alkalmasak arra, hogy az adott szakkérdésben segítsék az eljáró hatóságok munkáját, és természetesen vállalják azt is, hogy a hatóság kirendelésére a Szaktv. és az eljárásjogi törvények rendelkezéseinek megfelelően eljárnak.¹⁸ Az érintett szervezeteknek ugyanis nem alapfeladatuk az igazságügyi szakértői tevékenység végzése, de ha a hivatkozott kormányrendelet alapján ezt vállalják, a kijelölt szervezetnek eljárási kötelezettsége is keletkezik.

1. A szerzői joghoz kapcsolódó területeken a közös jogkezelő szervezetek eljárása merülhet fel, melyek jelenleg egyesületi formában működnek.¹⁹ A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Sztj.) 86. §-ának (2) bekezdése értelmében országosan csak egy-egy ilyen jogkezelő vehető nyilvántartásba, melyek nem pusztán egyesületként működnek, hanem részükre feladatokat is meghatároz a törvény.²⁰

Kérdésként vetődik fel az, hogy az egyesületi forma alkalmas-e olyan tevékenység szervezeti keretének, mint az igazságügyi szakértői tevékenység. Nem válik-e olyan személyek gyűjtőhelyévé, akik miután nem felelnek meg a szakértői kinevezés feltételeinek, vagy a tevékenység gyakorlásától egyéb okból eltiltották őket, e szervezeti keretek között próbálnak szakértői tevékenységet végezni. Egyes álláspontok szerint az igazságszolgáltatási funkcióval érintett tevékenységeket gyakorló személyeket tömörítő szakmai kamarákra és tagjaikra, valamint azok működésére éppen e funkciók miatt az egyesületi működésnél szigorúbb és a törvényben részletesen szabályozott feltételek vonatkoznak. Ez a felvetés azonban az igazságügyi szakértői tevékenységet végzők esetében csak részben igaz: ezt a tevékenységet nem lehet teljes egészében – ahogy más homogén szakmánál ez lehetséges – szakmai testület működési keretébe vonni, hiszen maga az igazságügyi szakértés számos más alaptevékenység gyakorlását foglalja magában. Az eseti szakértő esetében továbbá semmilyen intézményi garancia sem létezik, mégis ha kirendelésére kerül sor, eljárása minden tekintetben szakértői tevékenységnek minősül. A jogalkotó szabályozási jogkörében csupán azt teheti, hogy minél szűkebbre vonja azt a kört, ahol az eseti szakértő eljárására sor kerülhet.

A Szaktv. előkészítése során pedig éppen a törvény koncepciójában fogalmazódott meg az a szabályozási elképzelés, hogy a szakértői tevékenység végzésének működési kereteit mind szélesebbre nyitó szabályozás érvényesüljön azzal, hogy az eljáró szervek körét bő-

¹⁸ A Szaktv. 2. § (5) alapján a külön jogszabályban meghatározott szervezet kirendelése esetén a szervezet, valamint az annak nevében eljáró szakértő jogaira és kötelezettségeire e törvény rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni. A Szaktv. 3. § (2) d) pontja alapján a szakértő kötelezettséget vállal arra, hogy a hatósági kirendelésnek – a jogszabályban meghatározott eseteket kivéve – eleget tesz, valamint vonatkoznak rá – többek között – a 12–15. §-ban foglaltak.

¹⁹ Az egyesület az Etv. 3. §-ának (1) bekezdése, illetve a Ptk. 61. §-a értelmében olyan önkéntesen létrehozott, önkormányzattal rendelkező szervezet, amely az alapszabályban meghatározott célra alakul, nyilvántartott tagsággal rendelkezik, és céljának elérésére szervezi tagjai tevékenységét.

²⁰ A közös jogkezelő szervezetek nyilvántartásba vételére vonatkozó törvényi feltételek többek között előírják, hogy csak az az egyesület vehető nyilvántartásba, amelynek alapszabálya rendelkezik arról, hogy az egyesület célja az érintett jogosultak jogainak közös kezelése, valamint a jogosultak érdekeinek védelme, különösen a közös jogkezelés körébe tartozó vagyoni jogok saját nevében történő gyakorlása és érvényesítése a bíróság és a hatóságok előtt.

vítve olyan szervezetek is lehetőséget kapjanak szakvélemény készítésére, melyeknek nem fő tevékenységi köre az igazságszolgáltatásban történő közreműködés, azonban működésük során egyes területeken olyan különleges szaktudással rendelkeznek, melyet ezekben az ügyekben eljáró hatóságok igénybe tudnak venni. A külön jogszabályban lehetőségként megkapott eljárási jogosultság egyébként sem generális felhatalmazást jelent, hanem meghatározott szakkérdésekben az adott szervezet vonatkozásában a jogalkotó mérlegeli, hogy az adott szervezet rendelkezik-e azokkal a feltételekkel, ami a hatósági ügyekben történő eljárását megalapozzák.²¹

A közös jogkezelő szervezet alapvető feladata tehát, hogy abban a körben, amelyben a nyilvántartás szerint jogkezelésre jogosult, megállapítsa az egyes felhasználási módok tekintetében a jogdíjakat és a felhasználás egyéb feltételeit.²² Az Sztj. 92. § (1) bekezdése értelmében pedig a nyilvántartásba vett, közös jogkezelést végző egyesületet a közös jogkezelés körébe tartozó vagyoni jogok gyakorlása és bíróság előtti érvényesítése során a szerzői vagy szomszédos jog jogosultjának kell tekinteni. A jogszabályt előkészítők véleménye szerint e feladatkörben az egyesület alkalmazottai olyan speciális szaktudásra tesznek szert, mely indokolja, hogy a feladatkörhöz tartozó ügyekben – melyben sértettként vagy jogosultként nem érintettek – szakértőként is igénybe lehessen őket venni.

Vitára adhat okot természetesen a közös jogkezelő szervek esetében annak megítélése, hogy a vonatkozó eljárásjogi szabályok alapján összeférhetetlen-e tevékenységük az igazságügyi szakértői tevékenységgel, egy meghatározott érdekcsoportot képviselő egyesülettől elvárható-e objektív szakvélemény kialakítása.

A szakértőkre vonatkozó összeférhetlenségről, az eljárásban történő részvételt kizáró okokról – többek között – a Szaktv., a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (Pp.), továbbá a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (Be.) rendelkezik. A Pp. és a Be. kizáró okokra vonatkozó rendelkezései határozzák meg azokat az eseteket, amikor a szakértőtől pártatlan, részrehajlásmentes eljárás nem várható el. A Pp. 13. §-ának (1) bekezdése alapján az összeférhetlenség fennállhat abban az esetben is, ha a per eredménye a szakértő jogaira kihatással lehet, ha a szakértő a fél képviselője vagy a szakértő elfoglalt, azaz tőle az ügy tárgyilagos megítélése egyéb okból nem várható.

A fentiek alapján a szerzői és szomszédos jogok jogosultjait képviselő (és jogaikat a szerzői jogi perekben saját nevükben érvényesítő) közös jogkezelő szervezetek eleve, objektív alapon nincsenek kizárva. Az eljárásjogi törvények szabályozási rendszere, logikája alapján,

²¹ A Szaktv. előkészítése során javaslatként fogalmazódott meg az az elképzelés is, hogy a törvény jelenlegi 2. §-ában a gazdasági társaság jogosultságához hasonlóan más jogi személyiséggel rendelkező, gazdálkodó tevékenység folytatására jogosult szervezet is lehetőséget kapjon igazságügyi szakértői tevékenység folytatására. Ezt a felvetést a jogalkotó elvetette azzal, hogy egyéb szervezetek esetében külön jogszabályban biztosítja a szakértőként történő eljárást olyan szakkérdésekben, melyek esetében biztosítottnak látja a szükséges szaktudást. A gazdasági társaságok esetében ugyanis a törvény garantálja azt, hogy a társaság eljárása nem generális, hiszen csak olyan területeken és csak az a tagja vagy alkalmazottja járhat el, aki bejegyzést nyert az igazságügyi szakértői névjegyzékbe.

²² Sztj. 90. § (1) bek.

a kizárási szabályok megalkotásakor mindig az adott ügy vonatkozásában vizsgálja, hogy eljárhat-e az adott szervezet vagy személy. Nem osztjuk tehát azt a felvetést, hogy a közös jogkezelő szervezetek esetében vélelmezhető, hogy egy adott szerzői jogi ügy tárgyilagosa megítélése tőlük nem várható. Természetesen ha az ügy, melyben kirendelnék, a közös jogkezelésbe tartozó jog gyakorlását is érinti, a szervezet érintettsége folytán kizárásra kerül.

A fenti szempontok vizsgálata alapján a jogalkotó a többször hivatkozott kormányrendelet tervezetében úgy foglalt állást, hogy az Artisjus Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület lehetőséget kapna a zenei és irodalmi művek (előadóművészi teljesítmények, hangfelvételek) műfaji elhatárolási és átdolgozási kérdéseiben igazságügyi szakértői vélemények készítésére.

2. A szakterületi rendelet jelenleg tartalmazza a mozgóképgyártás és mozgóképterjesztés szakterületeket.

A mozgóképgyártás esetében a film- és televízióműsor-gyártás elméleti és gyakorlati képzése a Színház- és Filmművészeti Egyetem Film- és Televízió Főtanfolyamán történik, az ott foglalkoztatottak képzettsége, végzettsége és gyakorlati tapasztalata alapján alkalmasak a mozgóképgyártás területén felmerülő bármilyen jellegű kérdéssről szakértői vélemény készítésére.

A mozgóképről szóló 2004. évi II. törvény 35. §-ának (4) bekezdése által meghatározott kereteken belül pedig a Nemzeti Filmarchívum feladata a nemzeti filmvagyon széles körű és többcsatornás terjesztése. Ennek alapján a nemzeti filmvagyonba tartozó filmalkotások terjesztésének részletes szabályairól szóló 203/2006. (X. 5.) kormányrendelet a Nemzeti Filmarchívumot jelöli ki arra, hogy a nemzeti filmvagyon hatékony terjesztése érdekében szerződéseket kössön, így a mozgóképterjesztés esetében indokolt, hogy szakértőként eljáró szervként is megjelölésre kerüljön.

3. Az iparjogvédelmi területhez kapcsolódóan a Magyar Szabadalmi Ügyvivői Kamara (MSZÜK) működik, amely – a szabadalmi ügyvivőkről szóló 1995. évi XXXII. törvény 28. §-ának (4) bekezdése értelmében – többek között ellátja a törvényben meghatározott közfeladatokat, valamint képviseli a szabadalmi ügyvivők érdekeit és védi a szabadalmi ügyvivők jogait. Az MSZÜK tehát az iparjogvédelmi ügyekben eljáró hivatásos képviselők érdekvédelmi feladatokat is ellátó köztestülete, így álláspontunk szerint iparjogvédelmi ügyekben szakértőként történő eljárására nem kerülhet sor. A kamarai tagként működő szabadalmi ügyvivők ettől eltekintve nehézségek nélkül megfelelnek a szakértői működés feltételeinek, így nincs akadálya annak, hogy az a szabadalmi ügyvivő, akivel szemben a kizáró okok egyike sem áll fenn, igazságügyi szakértőként iparjogvédelmi ügyekben eljárjon.

4. A Vám- és Pénzügyőrség Vegyvizsgáló Intézete 1999 óta működik. A Vám- és Pénzügyőrség szervezetéről, valamint egyes szervek kijelöléséről szóló 314/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet 11. §-a alapján a Vám- és Pénzügyőrség Vegyvizsgáló Intézete – országos illeté-

kességgel – többek között jogszabályban foglalt előírások alapján vett minták analizálását és szakvéleményezését, továbbá termékazonosításhoz szükséges állásfoglalások kiadását végzi.²³ Ez a gyakorlatban a vámkezelések, utólagos és jövedéki ellenőrzések során vett minták laboratóriumi vizsgálatát és szakvéleményezését jelenti. Ez a tevékenység az intézetben helyben, illetve a fokozott jelentőséggel bíró ügyekben akár mobil ellenőrző szolgáltatón keresztül valósul meg. Az intézet eddig is végzett szakértői tevékenységet, elsősorban közigazgatási ügyekben és büntetőeljárásban.

Erre figyelemmel a Vám- és Pénzügyőrség Vegyvizsgáló Intézete kérésére szakvélemény adására feljogosított szervként került megjelölésre termékhamisítási ügyekben fizikai-kémiai vizsgálatok (ideértve az eredetiségvizsgálatot), valamint jövedéki és büntetőügyekben kémiai-analitikai vizsgálatok elvégzésére.

Jelezzük azonban, hogy a kormányrendelet tervezete jelenleg közigazgatási egyeztetésen van, melynek eredményeként az érintett szervezetek köre is tovább bővíülhet.

Az ún. szakértői testületek működése

A testületi szakvélemények készítését a 2006. január 1-jéig hatályban lévő ún. felülvéleményező testületek látták el. A felülvéleményezés rendszere megváltoztatásának igénye a törvény előkészítésekor általános volt, mert a rendszer a polgári- és a büntetőeljárás-jog számos elvét sértette (pl. közvetlenség, szóbeliség, hiszen a felülvéleményező testület a tárgyalásra nem volt idézhető). A felülvéleményező testületek megszüntetése helyett azonban egy olyan megoldást kellett találni, amellyel a felülvéleményező testületek kijelölési és hatóságok előtti eljárási szabályai úgy módosulnak, hogy azok megfelelnek mind az alkotmányos elveknek, mind a jogalkalmazók az ügyek végleges és megnyugtató lezárására vonatkozó igényének. A törvény ezért megteremtette annak lehetőségét, hogy az igazságügyi és rendészeti miniszter a szakterület felügyeletét ellátó miniszterrel egyetértésben igazságügyi szakértői testületeket hozzon létre.

A Szaktv. és az eljárásjogi törvények tehát jelenleg igazságügyi szakértői testületek ki- rendelésére adnak lehetőséget. A Szaktv. 29. §-ának (1) bekezdése szerint az igazságügyi és rendészeti miniszter – a szakterület ágazati irányításáért felelős miniszter egyetértésével – rendeletben az ott meghatározott szakkérdésekben szakértőként vélemény nyilvánítására igazságügyi szakértői testületet hozhat létre.

²³ 11. § A Vám- és Pénzügyőrség Vegyvizsgáló Intézete feladata és hatásköre:

- a) a kötelező tarifális és származás felvilágosítás kiadása,
- b) jogszabályban foglalt előírások alapján vett minták analizálása és szakvéleményezése,
- c) ügyféli kérelemre szakvélemény kiadása,
- d) a termékazonosításhoz szükséges állásfoglalások kiadása,
- e) a jogszabályban előírt vizsgálatok elvégzése,
- f) a jövedéki és az abból előállított termékeknek a Jöt. 48. § (20) bekezdése szerinti kötelező érvényű vámtarifá-besorolásával kapcsolatos ügyekben eljár,
- g) intézi a jogszabállyal feladatkörébe utalt szakmai, szervezési, szolgálati, személyügyi, fegyelmi, oktatási, gazdálkodási és egyéb ügyeket.

A törvény meghatározza, hogy az igazságügyi szakértői testületek szakértőként történő kirendelésük esetén eseti bizottság keretei között járnak el. A testület tagja olyan szakirányú egyetemi végzettséggel rendelkező személy lehet, aki az adott szakterületen tudományos fokozattal vagy legalább tízéves igazságügyi szakértői gyakorlattal rendelkezik. A testület elnökét és tagjait az igazságügyi és rendészeti miniszter – a szakterület ágazati irányításáért felelős miniszter egyetértésével – öt évre nevezi ki, a testület és a bizottság eljárásának részletes szabályait külön jogszabály állapítja meg.²⁴

Vannak azonban olyan szakértői testületek, amelyek külön törvény rendelkezései alapján jöttek létre és működnek, mint például az Iparjogvédelmi Szakértői Testület és a Szerzői Jogi Szakértő Testület. Erre figyelemmel a törvény meghatározza azt, hogy e törvénynek mely rendelkezései kivételével hozhatóak csak működésükre eltérő rendelkezések.²⁵ E szabályozási körön kívül a Szaktv. rendelkezései a testületek működésére vonatkozó szabályokat nem érintették, működési körét az esetlegesen eljáró egyéni szakértők sem módosítják.

A szellemi tulajdon területén működő szakértői testületeket, az Iparjogvédelmi Szakértői Testületet és a Szerzői Jogi Szakértő Testületet külön törvények [a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény (Szt.), illetve az Sztj.] hozták létre; működésükről a 270/2002. (XII. 20.) Korm. rendelet, illetve a 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet rendelkezik. E testületek a Szaktv. 29. §-a (5) bekezdésének hatálya alá esnek. Azt, hogy e testületek hatáskörébe milyen szakkérdésekben történő véleményadás tartozik, az említett jogszabályok részletesen meghatározzák.²⁶

²⁴ Szaktv. 29. § (1) Az igazságügy-miniszter – a szakterület ágazati irányításáért felelős miniszter egyetértésével – rendeletben az ott meghatározott szakkérdésekben szakértőként vélemény nyilvánítására igazságügyi szakértői testületet hozhat létre.

(2) A Testület tagja olyan szakirányú egyetemi végzettséggel rendelkező személy lehet, aki az adott szakterületen tudományos fokozattal vagy legalább tízéves igazságügyi szakértői gyakorlattal rendelkezik. A testület elnökét és tagjait az igazságügy-miniszter – a szakterületet felügyelő miniszter egyetértésével – öt évre nevezi ki.

(3) A Testület szakértőként vélemény nyilvánítására eseti bizottságot hoz létre. A bizottság három, legfeljebb öt tagú, eljárása során független, munkájáért külön díjazásban részesül. A Testület és a bizottság eljárásának részletes szabályait külön jogszabály állapítja meg.

²⁵ Szaktv. 29. § (5) A külön törvény felhatalmazása alapján létrehozott szakértői testületek működésére – e törvény 2. §-a, 12. § (1) és (3) bekezdése és 13–14. §-a kivételével – külön jogszabály eltérő rendelkezéseket állapíthat meg.

²⁶ A Szerzői Jogi Szakértő Testület feladata hogy az Sztj. 101. § (1) és (3) bekezdésében megjelölt ügyekben szakértői véleményt ad bírósági vagy hatósági megkeresés vagy megbízás alapján. Szerzői jogi jogvitás ügy az Sztj.-ben szabályozott szerzői, szomszédos és adatbázis-előállítói jogok érvényesítésével összefüggő bármely jogvita.

Szerzői jogi jogvitás ügyben felmerülő szakkérdésekben a bíróságok és más hatóságok szakvéleményt kérhetnek a Magyar Szabadalmi Hivatal mellett működő szakértő testülettől. A testület tagjait az igazságügy-miniszter a nemzeti kulturális örökség miniszterével egyetértésben ötéves időtartamra nevezi ki.

A 156/1999 (XI. 3.) Korm. rendelet 1. § (1) alapján a Szerzői Jogi Szakértő Testület az Sztj. 101. § (1) és (3) bekezdésében megjelölt ügyekben szakértői véleményt ad bírósági vagy hatósági megkeresés vagy megbízás alapján.

A rendelet alkalmazásában szerzői jogi jogvitás ügy az Sztj.-ben szabályozott szerzői, szomszédos és adatbázis-előállítói jogok érvényesítésével összefüggő bármely jogvita.

Szt. 115/M. § (1) Iparjogvédelmi jogvitás ügyben felmerülő szakkérdésekben a bíróságok és más hatóságok szakvéleményt kérhetnek a Magyar Szabadalmi Hivatal mellett működő iparjogvédelmi szakértői testülettől.

(2) Az iparjogvédelmi szakértői testület felkérésre peren kívül is adhat – megbízás alapján – szakvéleményt iparjogvédelmi kérdésben.

E testületekre vonatkozó különös eljárási szabályok (pl. az okirati bizonyításon kívül más bizonyíték felhasználásának vagy az eljáró tanácstagok idézhetőségnek kizárása) és egyes, e testületek profiljába kevésbé illeszkedő szakkérdések (pl. lefoglalt műpéldányok beazonosítása, okozott vagyoni hátrány kiszámítása) megválaszolásának igénye is indokolja, hogy e kérdésekben e testületek mellett igazságügyi szakértő kirendelésére is legyen lehetőség. Különösen igaz ez, ha a szellemi tulajdonnal kapcsolatos szakkérdések büntetőeljárás során merülnek fel, mivel a testületek jogszabályban rögzített eljárási jogosultságát elemezve megállapítható, hogy büntetőügyekben nincsenek egyértelműen tisztázva a testületek kirendelhetőségének alapjai sem a működésére vonatkozó szabályok, sem a Be. alábbi rendelkezései alapján.

A Be. 102. § (1) bekezdése alapján a bíróság, az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság a szakértői névjegyzékben szereplő igazságügyi szakértőt, illetve szakvélemény adására feljogosított gazdasági társaságot, szakértői intézményt vagy külön jogszabályban meghatározott állami szervet, intézményt, szervezetet (a továbbiakban: szervezet), ha ez nem lehetséges, kellő szakértelemmel rendelkező személyt vagy intézményt (a továbbiakban: eseti szakértő) rendelhet ki szakértőként. E § (2) bekezdése említi kirendelhető szervezetként a szakértői testületet akkor, ha külön jogszabály határozza meg azokat a szakkérdéseket, amelyekben meghatározott intézmény vagy szakértői testület jogosult véleményt adni. A külön jogszabályok pedig a két testületet kizárólag polgári jogvitás ügyekben történő eljárásra jogosítják fel.

Ugyanígy kérdéses, hogy a Be. 111. §-ának (5) bekezdésében fogalt esetben²⁷ igénybe vehető-e szakértői testület közreműködése, része-e a testületek feladatkörének az e §-ban megfogalmazott szakértői közreműködés. Az (5) bekezdés alapján beszerzett szakvéleménynek ugyanis abban a kérdésben kell állást foglalnia, hogy a szakvélemények közötti eltérés mire vezethető vissza, szükséges-e bármelyik szakvélemény kiegészítése, illetőleg hogy az ügyben más szakvélemény beszerzése szükséges-e. (A Be. nem vette át a szakértői vélemény felülvizsgálatának jogintézményét, lehetőséget teremt azonban arra, hogy a két ellentétes szakértői vélemény esetén harmadik szakértőt lehessen kirendelni, ha a szakvélemények között az ügy eldöntése szempontjából lényeges szakkérdésben olyan eltérés van, amely a szakértőtől kért felvilágosítással, a szakvélemény kiegészítésével nem tisztázható. A Be. ebben az esetben az újabb szakértői vélemény tartalmára nézve ad szabályozást, előírva, hogy az újabb szakértő szakvéleménye csupán arra ad választ, hogy mi okozza a szakértői

²⁷ 111. § (5) Ha ugyanazon bizonyítandó tényre ugyanazon vizsgálati anyag alapulvételével készített szakvélemények között az ügy eldöntése szempontjából lényeges szakkérdésben olyan eltérés van, amely a szakértőktől kért felvilágosítással, a szakvélemény kiegészítésével vagy a szakértők egymás jelenlétében való meghallgatásával (125. §) nem tisztázható, a bíróság, az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság hivatalból vagy indítványra újabb szakvélemény beszerzését rendelheti el.

vélemények közötti eltérést, szükséges-e valamelyik vélemény kiegészítése, vagy esetleg más szakértői vélemény beszerzése szükséges.)²⁸

Természetesen nincs elvi akadálya annak, hogy a testületek eljárása a büntetőügyekben is biztosított legyen, ennek jogszabályi alapjait a Be. lefektette. Ennek megteremtéséhez azonban a működésükre vonatkozó kormányrendelet pontosítása szükséges, egyértelműen megnevezve a Be.-re is kiterjedő eljárási jogosultságot.

A Szaktv. hatálybalépése óta eltelt mintegy másfél év bebizonyította, hogy e területen is szükség van a vonatkozó jogszabályok pontosítására, kiegészítésére. A jogalkotás folyamatát egyébként sem szabad egy jogszabály kiadásával befejezettnek tekinteni, az újabb és újabb szabályozási igényekhez igazodva a jogalkotónak is meg kell tenni a szükséges lépéseket annak érdekében, hogy a változásokhoz igazítsa a meglévő jogszabályokat. Az érintett jogszabályok módosítása folyamatban van, így az egyeztetések lezárását követően annak eredményeként lehet majd pontosan meghatározni az e területeken eljáró szakértők körét.

²⁸ „A szabályozásból egyértelmű az (5) bekezdés alapján bevont szakértő tevékenységének felülvizsgálati jellege, ugyanakkor a véleményének célja mérlegelési segítséget nyújtani a bíróságnak (nyomozó hatóságnak, ügyésznek) abban a tekintetben, hogy melyik szakvélemény fogadható el, vagy éppen a szakértői bizonyítás folytatása indokolt. Ehhez képest a felülvizsgálati jellegű harmadik szakvélemény nem feltétlenül az adott kérdés szakértői bizonyításának a lezárására hivatott, hanem a szakértői bizonyítás a logikus érvekkel megindokolható jogalkalmazói (bírói) meggyőződés kialakulásáig szabadon tovább folytatható. Ennek a megoldásnak kétségtől elölnye, hogy megszünteti a régi Be. szabályozásán alapuló, a szabad bizonyítás elvével némileg ellentétes merevséget, ami a felülvéleményező testület véleményének szinte kötelező elfogadásából ered. Ugyanakkor nyomós hátránya, hogy magában rejtje a parttalan bizonyítás veszélyét, ami az érdemi döntés indokolatlan elhúzóásával járhat.” (Büntetőeljárás jog – Kommentár a gyakorlat számára 1. kötet (szerk.: dr. Berkes György). HVG-ORAC, Budapest, 2006, p. 415.